

TEMATRÄFF 2 FAKTABLAD

Lär dig upptäcka elever som är utsatta för våld

Du som skolpersonal har en unik möjlighet att upptäcka om en elev far illa, särskilt om du arbetar som lärare eller på andra sätt finns nära eleverna. Men det är samtidigt en svår och utmanande uppgift eftersom barn och unga sällan berättar självmant om sin utsatthet.

Skolan kan både vara en plats där elever känner sig trygga och vågar berätta eller uttrycka oro, och en plats där det är viktigt att inte avslöja om något har hänt eller hur de har det hemma. Om en elev berättar så är det oftast först och främst för vänner och föräldrar, men om eleven delar med sig av sina erfarenheter utanför den innersta kretsen så är det till skolpersonal.

Eftersom få elever själva tar initiativ till att berätta om utsatthet så det är viktigt att alla som arbetar i skolan har kunskap och kompetens för att kunna tolka och förstå elevers signaler och symtom på att något inte stämmer.

Olika reaktioner på våld hos barn och unga

Barn och unga reagerar olika på att bli utsatta för våld. Reaktionerna påverkas av barnets ålder, mognad, språk och kognitiva och sociala utveckling, men också av vem som utövar våldet och var det sker. Men trots att varje ungdom och dess situation är unik så finns det signaler och symtom som gör det möjligt att upptäcka när unga far illa.

Det finns i huvudsak tre sätt att få kännedom om att en elev far illa och är utsatt för våld:

1. Eleven kan själv berätta eller uppvisa symtom och tecken på att bli utsatt eller utöva våld.
2. Vårdnadshavarna, familjen eller nätverk visar beteenden eller tecken på att eleven utsätts för våld.
3. Du och dina kollegor identifierar riskfaktorer för våldsutsatthet.

Som skolpersonal måste du lära dig att tolka och förstå elevers signaler och symtom samtidigt som du kanske måste lägga ihop flera av ovanstående pusselbitar för att upptäcka om en elev far illa. Det kan till en början handla om subtila tecken som du behöver lägga samman för att förstå hur eleven har det. Det är ett arbete som du kan behöva göra tillsammans med dina kollegor men också genom att prata med eleven.

Lär dig att tolka och förstå elevens signaler och symtom

Vissa elever kan uttrycka på ett direkt sätt att de far illa, till exempel genom att berätta om sin utsatthet eller genom att visa rädsla, men det gäller långt ifrån alla. Subtila symtom på att en elev kan vara utsatt för våld är exempelvis

- brist på ork och ointresse för undervisningen eller motsatsen – allt för höga krav på sig själv i skolan
- kroppsliga symtom som huvudvärk, ont i magen eller ryggen
- självskadebeteende
- utåtagerande beteende.

Hög skolfrånvaro kan ha många orsaker, men för elever som lever i familjer med våld kan det bero på att eleven

- inte vågar lämna hemmet och den våldsutsatta föräldern
- är rädd för att inte kunna hålla ihop under skoldagen.

Om en elevs mående eller beteende plötsligt förändras måste du som skolpersonal uppmärksamma det. Det kan vara ett tecken på att något särskilt har hänt i elevens liv – det kan handla om en akut situation, exempelvis ett sexuellt övergrepp.

Barn och unga som lever i familjer där våld har funnits en längre tid visar sällan upp den här formen av plötsliga beteendeförändringar. De ser inte våldet som något ovanligt eller onormalt utan det har normaliserats och blivit en del av vardagen. Den här normaliseringsprocessen kan både drabba ungdomar som bevittnar våld mot någon annan i familjen eller själva är direkt utsatta.

Elever kan också på olika sätt ha signalerat sin utsatthet till någon annan som berättar om det för dig i din roll som skolpersonal. Det är inte sällan en jämnårig vän, men kan också vara annan skolpersonal eller andra vuxna som känner eleven eller hens vänner.

Uppmärksamma vårdnadshavares beteende mot elever

En viktig pusselbit för att förstå om en ungdom far illa är att uppmärksamma signaler i vårdnadshavares beteenden mot elever. Du som arbetar som skolpersonal behöver träna på att se tecken på brister i elevens omsorg och tillsyn som kan bero på psykiskt våld eller försummelse. Uppmärksamma alltid om en vårdnadshavare

- behandlar sin ungdom på ett sätt som du inte tycker är lämpligt
- använder nedsättande eller kränkande ord om sin ungdom när hen pratar med dig eller andra.

Om en vårdnadshavare bemöter sin ungdom på ett olämpligt sätt i skolan eller på annan offentlig plats kan det vara tecken på att den unge blir ännu sämre behandlat i hemmet. Men det behöver förstås inte alltid vara så.

Upptäck våld i familjen

Det kan vara så att du upptäcker att det finns våld inom familjen genom beteende eller signaler hos en vårdnadshavare som inte är direkt riktat mot ungdomen. Du kan möta en vårdnadshavare som är utsatt för våld i nära relation och se blåmärken, kroppsliga skador eller tecken på rädsla. Vårdnadshavaren kan också berätta för dig om sin utsatthet i förtroende.

Var uppmärksam på riskfaktorer

Som skolpersonal behöver du känna till riskfaktorer som kan innebära ökad risk för att en elev kan utsättas för, men också själv utöva våld. Det handlar om riskfaktorer som kan finnas

- hos individen
- i familjen eller andra nära relationer
- i skolan eller andra närmiljöer
- på samhällsnivå.

Du kan läsa mer om riskfaktorer på listan i stödmaterialet.

Viktigt!

Våld förekommer i alla delar av samhället och därmed också i familjer utan riskfaktorer. På samma sätt som riskfaktorer i en familj inte behöver innebära att en ungdom far illa.

Dokumentera, prata med kollegor och följ upp misstankar

När du som skolpersonal misstänker att en elev far illa är det viktigt att du följer upp det. Om du ser, hör eller känner av något kring eleven som du reagerar på ska du dela det med din arbetsgrupp eller elevvårdsteamet, exempelvis genom samtal och dokumentation. Rutiner om hur misstankar om våld eller oro för en elev ska dokumenteras och följas varierar mellan olika skolor. Ta reda på vilka rutiner som finns på din skola. Prata med dina kollegor för att försäkra dig om att alla känner till rutinerna och vet hur de ska användas.

Läs mer om symtom och signaler för att upptäcka att ungdomar far illa i kursmaterialet för tematräff 2. Där kan du också läsa mer om riskfaktorer på olika nivåer.